REGLEMENTĂRI ORTOGRAFICE

MONICA MUNTEANU

Printre reglementările aduse de noua ediţie a *Dicţionarului ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române* (DOOM^2), Editura Univers Enciclopedic, 2005, apare şi norma scrierii împreună a celor două componente ale pronumelui şi adjectivului negativ: **niciunul**, **niciuna**, **niciun**, **nicio** care, în vechile reglementări, se scriau în două cuvinte, deşi formau o unitate semantică şi funcţională. În plus, se confundau şi cu îmbinările libere *nici unul*, *nici una*, *nici un* , *nici o*.

Prin scrierea împreună a acestor componente se rezolvă, de fapt, două probleme: se marchează şi ortografic unitatea de conţinut a acestor construcţii pronominale, aliniindu-le la norma de scriere a celorlalte forme pronominale compuse, aici exemplul cel mai concludent fiind pronumele şi adjectivele nehotărâte, pe de o parte, iar pe de altă parte se marchează diferenţierea faţă de îmbinările libere omonime. Înţelegerea acestor două aspecte este esenţială în procesul de predare a pronumelui şi adjectivului negativ. Pentru aceasta ni se pare esenţial a înţelege statutul morfologic al celor două componente.

Nici are două valori: *adverb* şi *conjuncţie*. În compusele pronominale şi adjectivale negative el are calitate de *adverb*.

Unul şi **una** pot fi *pronume* şi *numeral*. În compusele pronominale în discuţie, ele apar cu valoarea *pronominală*. Aşadar, **nici** adv. + **unul**, **una** pron. = **niciunul**, **niciuna**, *pronume negative.*

Un şi **o** au calitatea de *articol* şi *numeral*. În structura adjectivelor negative, ele apar cu prima calitate, iar **nici** îşi păstrează

BDD-A12961 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 13:25:00 UTC)

valoarea de adverb. Combinaţia care rezultă este deci **nici** adv. + **un**, **o** articol = **niciun**, **nicio**, *adjective negative*.

Exemple:

Niciunul / **niciuna** n-a greşit.

De multe ori, spre a preciza mai clar valoarea pronominală a acestor cuvinte, după ele se introduce prepoziţia *dintre*:

Niciunul / **niciuna** *dintre ei* / *ele n-a greşit*.

Sau, în cazul adjectivelor negative:

Niciun *concurent n-a îndeplinit baremul de concurs*.

Nicio *concurentă n-a îndeplinit baremul de concurs*.

Am arătat la începutul articolului că părţile de vorbire aduse în discuţie pot să apară şi în combinaţii libere. Această situaţie creează multe dificultăţi de analiză. Vom încerca să detaliem componenţa acestor combinaţii.

Aşa cum am precizat, **nici** poate avea şi valoare de conjuncţie, pe lângă cea de adverb. Valoarea de conjuncţie era condiţionată de apariţia independentă a lui **nici**. O asemenea utilizare a lui era foarte rară, fiind specifică mai ales limbii vechi. De aceea, ca exemplu „clasic" era citat versul eminescian „Nu caut vorbe pe ales, / **Nici** ştiu cum aş începe", care reproducea un tip vechi de coordonare copulativă prin **nici**.

În schimb, atunci când apărea în serii, era considerat adverb: *nici eu*, *nici tu*; *nici azi*, *nici mâine*; *nici nu ninge*, *nici nu plouă* ş.a. În noua ediţie a DOOM-ului i se recunoaşte însă calitatea de conjuncţie şi atunci când apare în construcţii sintactice ca cele de mai sus, dar şi în îmbinări libere ca:

nici cum conjcţ. + adv. (opusă compusului *nicicum* „deloc"): *nici cum* ai spus tu, *nici cum* am spus eu;

nici odată conjcţ. + adv. (opusă lui *niciodată* „în niciun moment"): nu l-am crezut *nici odată*, nu-l cred nici acum;

nici o dată conjcţ. + numeral: nu a mâncat azi *nici o dată*, nici de mai multe ori;

nici odinioară conjcţ. + adv. (opusă lui *niciodinioară* „nici-odată"): nu m-a ascultat *nici odinioară*, nu mă ascultă nici astăzi.

BDD-A12961 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 13:25:00 UTC)

În asemenea construcţii libere apare şi în calitate de *adverb*:

nici când adv. + adv. (opusă lui *nicicând* „niciodată"): nu l-am văzut *nici când* a plecat, *nici când* a venit;

nici cât adv. + adv. (opusă lui *nicicât* „deloc"): nu renunţ *nici cât* negru sub unghie;

nici de cât adv. + prep. + adv. (dar şi *nicidecât* "deloc"): nu vorbeşte *nici de cât* a suferit, *nici de cât* a pătimit;

nici de cum adv. + prep. + adv. (dar şi *nicidecum* „deloc"): nu vorbeşte *nici de cum* l-a întâlnit, *nici de cum* l-a păcălit;

nici unde adv. + adv. (dar şi *niciunde* „nicăieri"): nu s-a dus *nici unde* a promis, *nici unde* a fost trimis.

Dificultăţi mai mari de interpretare prezintă îmbinările libere ale lui **nici** cu **unul**, **una**, **un** şi **o**. Am arătat că **unul** şi **una** pot fi pronume şi numeral. Cu ambele aceste valori ele intră în combinaţie cu **nici**, acesta având în aceste combinaţii calitate de *conjuncţie*:

nici unul conj. + pronume: *nici unul*, *nici altul*;

nici unu conj. + numeral: *nici unu*, *nici mai mulţi* (cu precizarea că atunci când **unul** are valoare de numeral apare, la masculin, cu forma nearticulată, **unu**);

nici una conj. + pronume: *nici una*, *nici alta*;

nici una conj. + numeral: *nici una*, *nici mai multe*.

Situaţia se prezintă întrucâtva identic şi la **un**, **o**, doar că în cazul lor valorile sunt de *articol* şi *numeral*. Mai trebuie subliniat faptul că în aceste combinaţii valoarea lui **nici** variază în funcţie de calitatea morfologică a lui **un** şi **o**: este *adverb* când **un** şi **o** sunt *articole*, este *conjuncţie* când **un** şi **o** sunt *numerale*:

nici un adv. + articol: nu e prost şi nu e *nici un* om incult.

nici un conj. + numeral: *n-am nici un frate*, *nici mai mulţi*;

nici o adv. + articol: nu e proastă şi nu e *nici o* persoană incultă;

nici o conj. + numeral: *n-am nici o soră, nici mai multe*.

Din exemplele de mai sus se poate observa, ca regulă generală, că **unul** şi **una** au statut de *pronume* doar când se opun altor *pronume*, şi statut de *numerale* când se opun altor *numerale*, situaţie

BDD-A12961 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 13:25:00 UTC)

în care **unul** apare nearticulat, **unu**. La fel, **un** şi **o** sunt *numerale* atunci când se opun altor *numerale* ori unor cuvinte care conţin ideea de număr (*mulţi*, *multe* etc.).

Datele expuse mai sus relevă faptul că, cu excepţia lui **niciunul**, **niciuna**, **niciun**, **nicio**, majoritatea combinaţiilor cu **nici** sunt construcţii rare şi, în unele cazuri, chiar forţate, din raţiuni demonstrative. De aceea, credem că la clasă nu trebuie pus un accent deosebit asupra lor. Este chiar recomandabil să se indice folosirea, în orice context, a formelor compuse, sudate, întrucât riscul de a greşi este foarte mic. În cazul însă al unor pregătiri speciale, pentru concursuri specifice sau pentru diferite competiţii şcolare, clarificarea structurilor şi sensurilor ce apar în aceste îmbinări libere ni se pare de neocolit. Este şi motivul pentru care le-am expus aici *in extenso*.

Bibliografie

Dicţionar ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2005.

Gramatica limbii române. Vol. I: *Cuvântul*, vol. al II-lea: *Enunţul*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.

Avram, Mioara, *Gramatica pentru toţi*. Ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Humanitas, 1997.

Drincu, Sergiu, *Ghid ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*. Ediţia a II-a integral revizuită şi completată, Timişoara, Editura Amphora, 2006.

Iordan, Iorgu, Vladimir Robu, *Limba română contemporană*, Bucureşti. Editura Didactică şi Pedagogică, 1978.

BDD-A12961 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 13:25:00 UTC)